

CATALUNYA I LA SOCIETAT DE NACIONS

Amadeu Hurtado: la qüestió catalana a l'Assemblea de la Societat de Nacions

Joan Safont Plumed

Il·lustració: [Jesús Galdón](#)

El 10 d'agost de 1931, un decret del president del govern provisional de la Segona República espanyola, Niceto Alcalá-Zamora, nomenava el jurista, periodista i diputat a Corts Amadeu Hurtado i Miró (1875-1950) delegat a la XII Assemblea de la Societat de Nacions [1]. Advocat de llarga i prestigiosa carrera, també era veterana la seva militància republicana i catalanista, iniciada en el tombant de segle i afermada al Congrés dels Diputats, com a membre de Solidaritat Catalana. Alhora, Hurtado s'havia fet un nom, també, com a periodista i editor de premsa. Francòfil i admirador del polític Aristide Briand, com a diputat independent elegit dins les llistes d'ERC —havia tornat a la política cridat pel seu amic Francesc Macià, que l'havia nomenat conseller del seu govern— els seus interessos l'havien portat a ser un dels especialistes en qüestions internacionals del nou parlament i, com a tal, membre de la Comissió d'Estat. El 9 de setembre, Hurtado va marxar cap a Ginebra, acompanyat del seu fill Víctor, i dos dies després, mentre a Barcelona es celebrava la primera diada després de la proclamació de la República, arribava a punt per assistir a les primeres sessions de l'Assemblea [2].

Per a la Segona República espanyola, aquella presència a Ginebra era de vital importància

per al seu reconeixement i aval internacionals, després de la crisi provocada per les ínfulas de gran nació del dictador Primo de Rivera, que havia ambicionat un lloc permanent al consell de l'organització i se n'havia retirat en no veure satisfeta la seva demanda, per tornar-hi després amb la cua entre cames [3]. L'adveniment de la República va produir un canvi en la política internacional. La Societat de Nacions no esdevenia només un aparador de prestigi i un instrument ocasional de política exterior, com havia estat amb el règim anterior, sinó l'eix vertebral de la política internacional del govern de la República [4]. Ginebra i la seva diplomàcia multilateral van ser el marc prioritari de l'acció exterior i, l'Assemblea General, el gran moment de la nova política republicana.

Personalment, no era la primera vegada que Hurtado trepitjava l'Assemblea de la Societat de Nacions. Com deixa constància al seu text memorialístic, s'havia trobat dos anys seguits a Ginebra amb motiu d'afers professionals en dies de reunió ordinària de l'Assemblea i havia pogut presenciar els debats de les Comissions. De fet, és probable que ho fes acompanyat del seu fill Víctor, que va escriure una crònica de l'Assemblea a la revista *Mirador* [5]. Tanmateix, la tardor del 1931 ho feia com a delegat tercer i li va correspondre formar part de la Secció Sisena, corresponent als assumptes de dret públic i relacionats amb els refugiats. En primer lloc, Hurtado va assistir a la discussió sobre l'adaptació del pacte general de la Societat a l'acord Briand-Kellogg de 1928, en què es proscrivia la guerra com a instrument de política nacional en les relacions entre països. Durant aquells dies, justament, tingué l'oportunitat de compartir una estona de conversa amb el seu admirat Briand, llavors ministre d'Afers Estrangers francès i figura clau de la política internacional d'entreguerres. Premi Nobel de la Pau l'any 1926, juntament amb el canceller alemany Gustav Stresemann, pels seus esforços de reconciliació, va destacar com a impulsor de l'europèisme i del multilateralisme encarnat en la Societat de Nacions, l'esperit del qual es considerava inspirat per l'estadista francès.

Per a la Segona República espanyola, la presència d'Hurtado a Ginebra era de vital importància per al seu reconeixement i aval internacionals, després de la crisi provocada per les ínfulas de gran nació del dictador Primo de Rivera

L'altre tema que tractava la secció que se li havia encomanat, no gens aleatòriament, eren els drets de les minories, un assumpte clau des de la constitució de la Societat de Nacions. Cal tenir present que havien estat diverses les iniciatives d'internacionalització per tal de presentar el cas català davant la Societat de Nacions, a través dels instruments de protecció de les minories sorgits de la Gran Guerra, amb resultats infructuosos, com s'ha explicat en altres articles d'aquest dossier [6]. Ara, per primera vegada, un catalanista formava part de la delegació oficial de l'estat espanyol, mentre s'estava negociant l'autonomia promesa pel nou règim republicà. De fet, Hurtado havia participat en l'articulació jurídica de la Generalitat provisional i en l'aprovació per part de les Corts de l'Estatut d'Autonomia. La seva presència a la delegació a Ginebra era una mostra d'un dels canvis de més transcendència que s'havia imposat la República.

El fet obligava Hurtado a intervenir en el debat. No era una qüestió fàcil, tal com recull a les seves memòries, on confessa que va passar una mala estona preparant un discurs que considerava especialment delicat, pel tema a tractar i per la seva voluntat d'associar la qüestió de les minories a la resolució autonòmica que s'assajava a l'estat espanyol, i que havia de pronunciar en francès davant un públic format per polítics i juristes eminents [7]. El francès no era un problema —Hurtado dominava la llengua francesa pràcticament com un natiu— sinó, més aviat, el marcatge i els dubtes de Pablo de Azcárate. Funcionari de la Societat de Nacions des del 1922 i membre del Departament d'Assumptes de Protecció de Minories Ètniques, del que va ser director entre 1930 i 1933, Azcárate estava portat per una extrema prudència i una por cap a tot allò de comprometedor que pogués expressar Hurtado en la seva intervenció sobre un tema que considerava “un vesper”. Malgrat això, com detalla a les seves memòries, «vaig anar a la sessió sense avisar els amics del meu propòsit de parlar perquè tenia el trac d'una manera tan viva com no recordo haver-lo tingut mai en cap altra ocasió i no sabia si gosaria decidir-me; però, tot just vaig haver entrat, sense altra companyia que el funcionari del Ministeri d'Estat corresponent a la meua delegació i dos periodistes de l'Agència Havas de Madrid, vaig fer el punt d'home de demanar la paraula. Afortunadament, feia una temporada que tenia el sant de cara i vaig sortir del pas amb més lluïment que no podia esperar» [8]. Com detalla l'*Official Journal* de la Societat corresponent, el matí del 16 de setembre Hurtado va intervenir després dels representants alemany, romanès, hongarès, canadenc, anglès i francès:

M. Hurtado (Spain) would no suggest any change in the procedure followed hitherto or in the legal situation relative to minorities problem. The minorities would obviously feel greater confidence in the decisions of the Minorities Committees were made more widely known. All that was needed was to find a way of giving the decisions of the Committees greater publicity without wounding the susceptibilities of the States concerned. The important point was to made them understand that it was to their advantage to assent to publicity.

Whatever the procedure adopted, the main thing to be borne in mind was the psychological aspect. M. Hurtado might cite his own country to illustrate his meaning. The new Spanish Republic was far more seriously affected by the mistrust felt abroad as to the stability of the Government than by internal difficulties. Two important Bills had been placed before the Cortes: a Bill for the Constitution of the Republic and a draft Charter of Catalanian autonomy. These two Bills embodied all the principles enunciated by the League with regard to the right of minorities. It followed that, whereas last year the Spanish minorities had come to the

League and tried to obtain protection against the sovereign State, they now formed part of the League and felt in an honour to represent the State of which they had previously had cause to complain.

In conclusion, M. Hurtado drew attention to the practical lesson which might be learnt from the example of the Spanish Republic and which be summed up in the following rule: The surest method of overcoming the supposed or real disaffection of national minorities is to have confidence in them and to grant and respect their due rights.

League of Nations. Official Journal. Special Supplement no. 99. Records of Twelfth Ordinary Session of the Assembly. Meetings of the Committees. Minutes of the Sixth Committee (Political Questions - Questions Concerning Refugees). Ginebra, 1931. p. 15. Arxiu de la Societat de Nacions.

La intervenció d'Hurtado va ser rebuda amb aplaudiments i felicitacions, tal com ell mateix ressenya, entre les quals recorda les del representant quebequès de la delegació canadenca, del txecoslovac Beneš, i d'un grup de macedonis que hi havia entre el públic. De qui no en va rebre cap comentari va ser del delegat alemany, el ministre Curtius, visiblement poc complagut pel discurs. L'Agència Fabra va trametre el discurs, que va ser rebut amb entusiasme a Madrid i a Barcelona. La premsa transcrivé la seva intervenció *in extenso*, on es feia referència al canvi de règim polític a l'estat espanyol i a la suposada amenaça separatista impulsada per la minoria catalana.

Per primera vegada, un catalanista formava part de la delegació oficial de l'estat espanyol, mentre s'estava negociant l'autonomia promesa pel nou règim republicà

Contra això, el diputat i conseller català havia assegurat que la seva presència a Ginebra, com a delegat espanyol, ostentant alhora tasques legislatives i executives en nom de Catalunya, era la demostració vivent que aquest perill no era més que una llegenda [9]. Els elogis per la intervenció d'Hurtado a Ginebra van continuar una vegada el diputat havia retornat a Madrid per a seguir de prop la tramitació de l'Estatut d'Autonomia [10]. Xavier Regàs, per exemple, a *La Rambla* comparava l'actuació d'Espanya a la Societat de Nacions en els anys de la Dictadura, amb la brillant intervenció de la delegació republicana, donant especial èmfasi al paper del diputat català:

L'il·lustre advocat, al qual hem d'agrair que parlés explícitament a

Ginebra en nom de Catalunya, va demostrar, posant de relleu els resultats pràctics, com era veritat que l'Espanya republicana era diferent d'aquella Espanya de pandereta que fins ara s'havia conegut en els nuclis internacionals. Va demostrar que la nostra República pot ésser un deis puntals fermes de l'obra de Ginebra, ja que ha sabut resoldre els seus problemes interns portant a compliment els principis d'aquesta, sense que en passar de la teoria a la pràctica, perdessin un través de dit de la seva virtualitat ni de la seva puresa.

I ens sembla que cal insistir encara, per la importància del fet, en les paraules pronunciades per l'il·lustre advocat barceloní, de les quals es desprenia que parlava en nom de Catalunya. Es indiscutible que, davant del públic internacional, que té, en aquests dies, la vista fixa en el que passa a Ginebra, el nostre plet secular ha acabat per prendre categoria oficial. Ha estat una resposta contundent per a la política (?) de la Dictadura; que es complaïa a donar per mortes i enterrades les aspiracions de Catalunya, el fet que en la primera representació diplomàtica que la República Espanyola ha enviat a la Societat de les Nacions figures un element català catalanista tan destacat, en el terreny de la lluita política i en el terreny de la representació oficial, com el senyor Amadeu Hurtado

Regàs, Xavier. «La diplomacia republicana. La representació espanyola a Ginebra». LR, 28 de setembre de 1931.

Unes setmanes després, Salvador de Madariaga entrevistat per Francisco Viu, reblava la qüestió: «En el antiguo régimen, el delegado de España en la Sociedad de Naciones tenía que dirimir con frecuencia conflictos de minorías en nacionalidades de Centroeuropa, y era evidente que carecía de autoridad moral por representar una marcada tiranía centralista opresora de Cataluña. En este aspecto, el señor Lerroux tuvo un formidable acierto con la excelente idea de nombrar delegado en Ginebra a D. Amadeo Hurtado, quien en la Sección sexta pronunció un gran discurso en representación de España». Això havia fet pel diplomàtic i polític que «nuestra nación ha ganado en personalidad internacional y que hoy somos actualidad simpática en el mundo» [11].

A tall d'anècdota, Hurtado recorda com un dels «moments sensacionals» de l'experiència ginebrina l'arribada a la ciutat de la notícia que les Corts havien acordat la definició constitucional d'Espanya com «una República de trabajadores de toda clase, que se

organizan en régimen de Libertad y de Justicia». Una declaració que, si bé en un primer moment va tenir una interpretació pràcticament soviètica, «cap al vespre ja gairebé tothom s'ho prenia a broma, i quan, a la nit, vam entrar amb Esplà a la cervesa on es reunien els periodistes, érem rebuts amb una ovació irònica i amb veus de: «Voici les travailleurs» [12].

REFERÈNCIES

- 1 — *Gaceta de Madrid*, núm. 224. 12 d'agost de 1931. El ministre Lerroux presidiria la delegació, formada per l'ambaixador a Washington i diputat Salvador de Madariaga, Hurtado i l'ex sotssecretari d'Hisenda i catedràtic Leopoldo Palacios Merini, com a delegats; l'economista i secretari general del Consell Superior Bancari Francisco Bernis Carrasco; el cap de secció del ministeri d'Estat Julio Casares Sánchez i la diputada Clara Campoamor com a delegats suplents; el diplomàtic Julio López Oliván, cap de la secció de Política del ministeri, secretari de la delegació, i Carles Esplà com a delegats adjunts i diversos assessors, tècnics, funcionaris i secretaris fins a un total de divuit membres. La llista completa a *HM*, 19 d'agost de 1931. Fotografies de la delegació, a *ABC*, 22 d'agost de 1931.
- 2 — *LVC*, 10 de setembre de 1931. *HM*, 11 de setembre de 1931.
- 3 — Sobre Espanya i la Societat de Nacions: Quintana Navarro, Francisco. *España en Europa 1931-1936. Del compromiso con la paz a la huida de la guerra*. Madrid: Editorial Nerea, 1993. Alguacil Cuenca, Pedro. «España: de la Sociedad de Naciones a Naciones Unidas». *Anales de Derecho*. Universidad de Murcia. Núm. 24. 2006. pp. 303-318. Gamarra Chopo, Yolanda. «La ilusión española de la Sociedad de Naciones», dins Gamarra Chopo, Yolanda y Fernández Liesa, Carlos (coord.) *Los orígenes del derecho internacional contemporáneo. Estudios conmemorativos del centenario de la Primera Guerra Mundial*. Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2015. pp. 289-312.
- 4 — A banda de les referències anteriors sobre la política exterior de la República, Saz, Ismael. «La política exterior de la Segunda República en el primer bienio (1931-1933): Una valoración». *Revista de Estudios Internacionales*, núm. 4. Octubre-desembre, 1985. pp. 843-858.
- 5 — Hurtado, Víctor. «Mirador a Ginebra». *Mirador*, núm. 34. 19 de setembre de 1929.
- 6 — Sobre aquest tema, Núñez Seixas, Xosé Manuel. «Nacionalismo y política exterior: España y la política de minorías de la Sociedad de Naciones (1919-1936)». *Hispania*, núm. 189. 1995. I, del mateix autor Núñez Seixas, Xosé Manuel. *Internacionalitzant el conflicte. El catalanisme polític i la qüestió de les minories nacionals a Europa (1914-1936)*. València: Editorial Afers, 2010.
- 7 — Hurtado, Amadeu. *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps (1894-1936)*. Barcelona: Edicions 62, 2011. p 652.
- 8 — Hurtado, Amadeu. *Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps (1894-1936)*. Barcelona: Edicions 62, 2011. p 652.

- 9 — «El problema de les minories en la Societat de Nacions. Amadeu Hurtado en un brillantíssim discurs posa com a exemple l'Estatut d'Autonomia». *LO*, 17 de setembre de 1931.
- 10 — «Don Amadeo Hurtado regresa de Ginebra a Madrid». *HM*, 17 de setembre de 1931.
- 11 — Viu, Francisco. «Todas las horas». *La Voz*, 12 d'octubre de 1931.
- 12 — Hurtado, A. *op. cit.* p. 654. Segons Josep Pla, les paraules les hauria pronunciat el mateix Briand en veure arribar una hora tard la delegació espanyola. Pla, Josep. «L'adveniment de la República» a *Notes per a Sílvia*. Barcelona: Destino, 1974. p. 130. OC volum XXVI.

Joan Safont Plumed

Joan Safont Plumed és periodista i escriptor. Llicenciat en Dret per la Universitat Pompeu Fabra, té un Màster en Reportatge i Periodisme Avançat per la Facultat de Comunicació Blanquerna - Universitat Ramon Llull. Recentment s'ha doctorat a la Universitat de Girona, amb la tesi *L'eminència grisa: Biografia, singularitat i influència d'Amadeu Hurtado i Miró (1875-1936)*. Guionista de documentals, articulista de Vilaweb i col·laborador del programa de televisió Més 3/24, escriu regularment a L'Avenç, Revista de Catalunya i Valors. També col·labora al diari ARA, El Temps, El Nacional i Crític. Des del seu primer llibre, *Per França i Anglaterra, la Primera Guerra Mundial dels aliadòfils catalans* (2012), ha treballat el periodisme, la literatura, la política i la societat catalanes entre la Primera Guerra Mundial i la Guerra Civil. També és autor de les obres *Capitans del Comerç explicats pels seus fills* (2016), *Sabotatge contra Franco. Episodis d'oposició dels que havien guanyat la guerra* (2017) i *PEN Català: un exemple de diplomàcia cultural* (2018). És professor col·laborador a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).